

Az aminosav-anyagcsere zavarai

Lizák Beáta

Semmelweis Egyetem

**Orvosi Vegytani, Molekuláris Biológiai és
Pathobiokémia Intézet**

Újszülöttkori szűrővizsgálat

48 és 72 óras kor között

Aminósav anyagcsere zavarok:

Fenilketonuria

Jávorfaszörp betegség

Tirozinémia I, II típus

Citrullinémia I (argininoszukcinát szintáz hiány, ASS)

Arginoszukcinát aciduria (arginoszukcinát liáz hiány, ASL)

Homocisztinuria

Zsírsav oxidációs zavarok:

Rövid-láncú acil-CoA dehidrogenáz hiány (SCAD)

Közép-láncú acil-CoA dehidrogenáz hiány (MCAD)

Hosszú-láncú hidroxil-acil-CoA dehidrogenáz hiány (LCHAD a, b)

Nagyon hosszú-láncú acil-CoA dehidrogenáz hiány (VLCAD)

Multiplex acil-CoA dehidrogenáz hiány (MADD, v. GA II)

Karnitin-palmitoil tanszferáz hiány (CPT-I, CPT-II)

Karnitin transzport zavara (CT)

Organikus savak metabolizmusának zavarai:

Béta-ketotioláz hiány

Glutársav acidémia, 1 típus (GA-I)

Isovaleriánsav acidémia (IVA)

Metilmalonsav acidémia (MMA)

Propionsav acidémia (PA)

3-Hidroxi-3-metilglutaril-CoA liáz hiány (HMG)

3-Metilkrotonil CoA karboxiláz hiány (MCC)

Multiplex karboxiláz hiány (MCD)

Endokrin és egyéb anyagcsere zavarok:

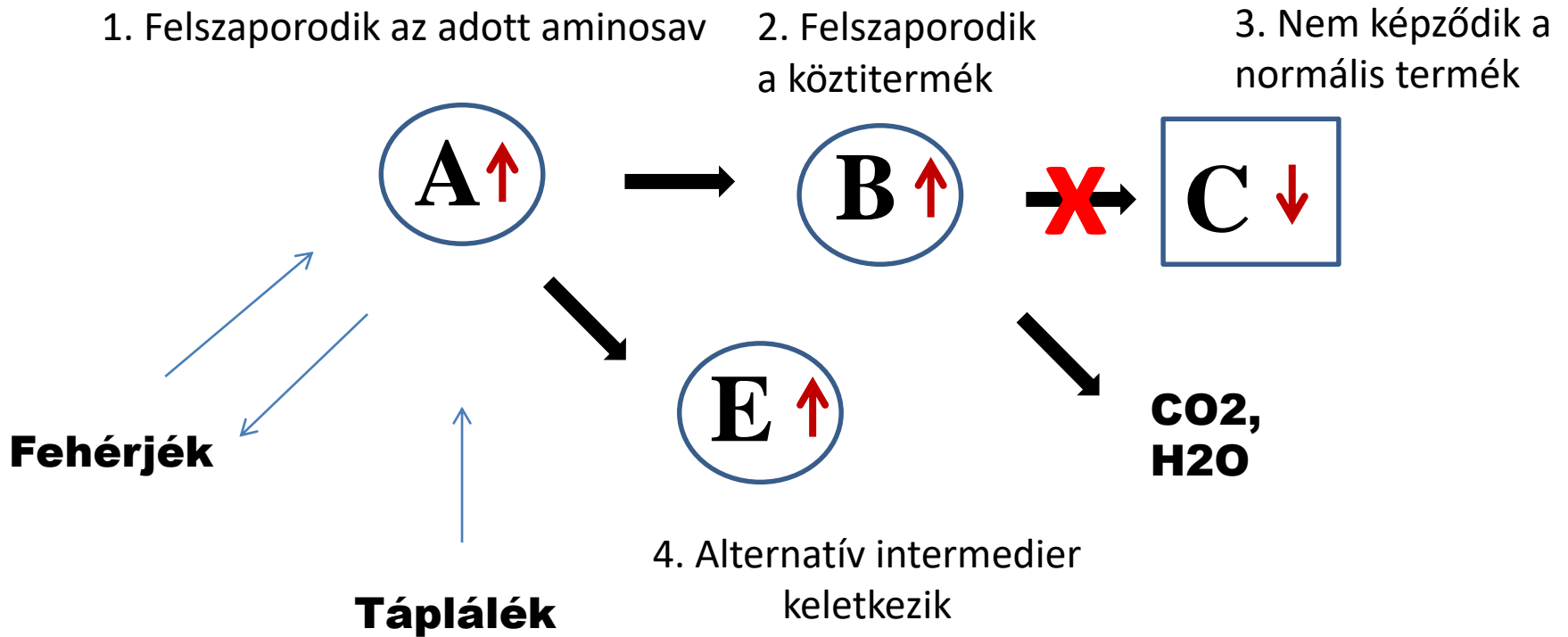
Hipotireózis

Galaktozémia

Biotinidáz hiány

Anyagcsereblokk következményei

Autoszómális recesszív öröklésmenet!

INBORN ERRORS OF METABOLISM

By

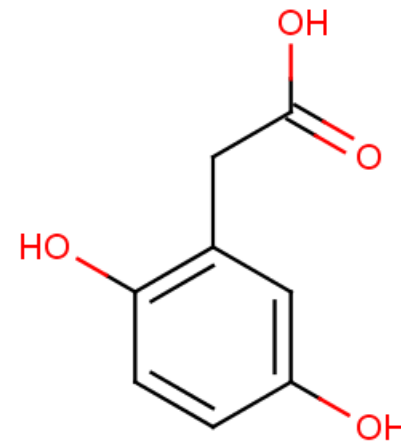
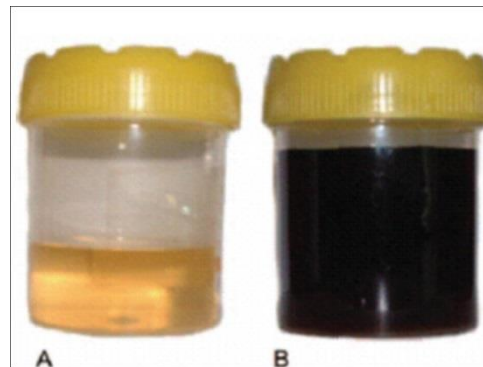
ARCHIBALD E. GARROD, K.C.M.G.

D.M., LL.D., F.R.S., F.R.C.P.

*Regius Professor of Medicine in the University of Oxford
Consulting Physician to St. Bartholomew's Hospital
and to the Hospital for Sick Children*

1908- az anyagcserebetegségek öröklődnek, a háttérben egy enzim zavara áll

Alkaptonuria-Ochronosis

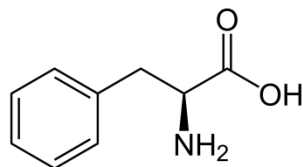

Fehérjedús étkezés után nő a homogentizát mennyisége a vizeletben

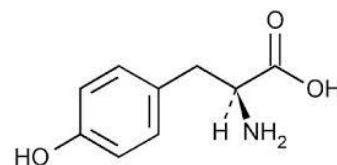
Mi lehet a homogentizát forrása?

standard
diet

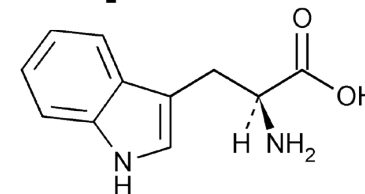
fenilalanin

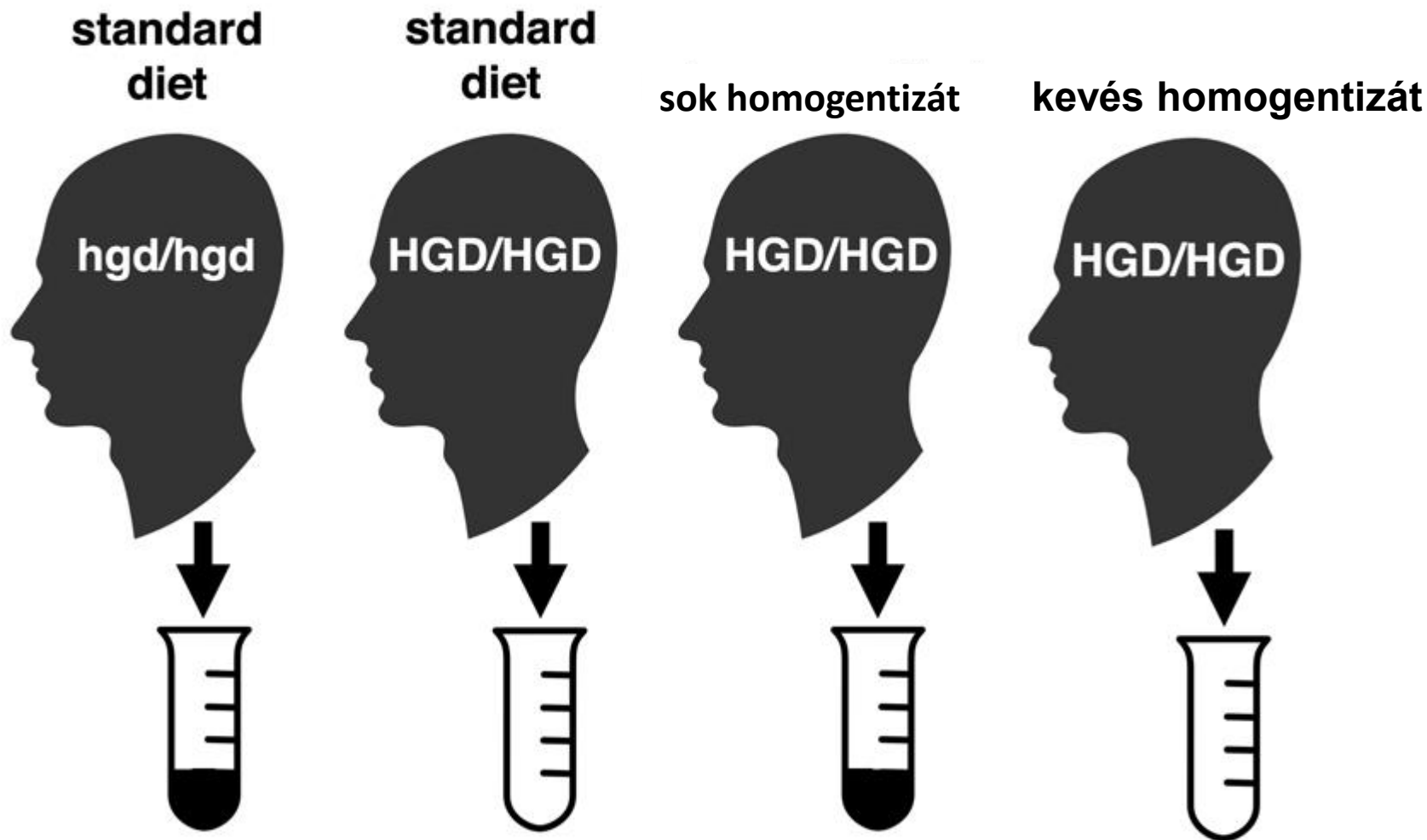
tirozin

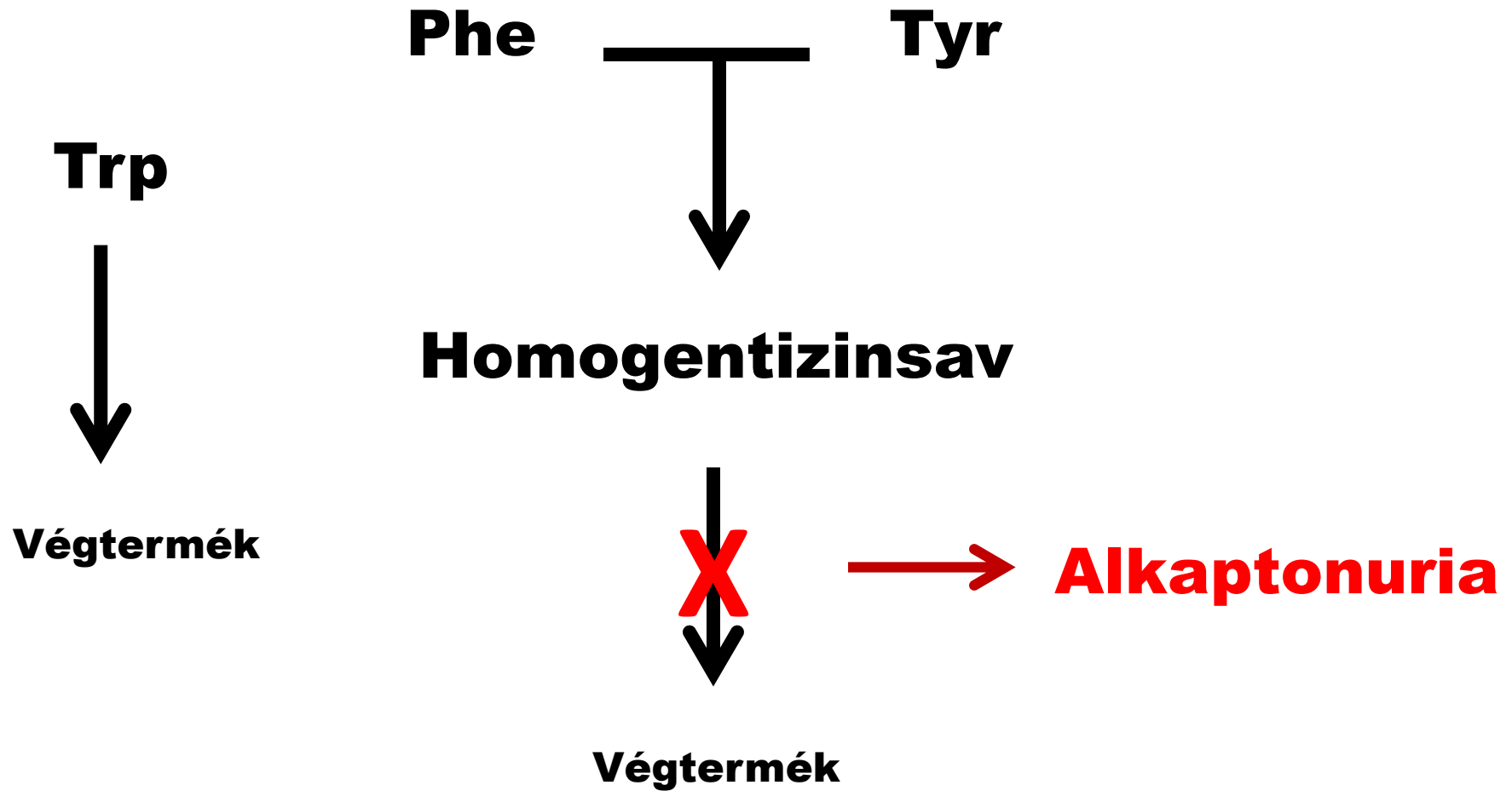

triptofán

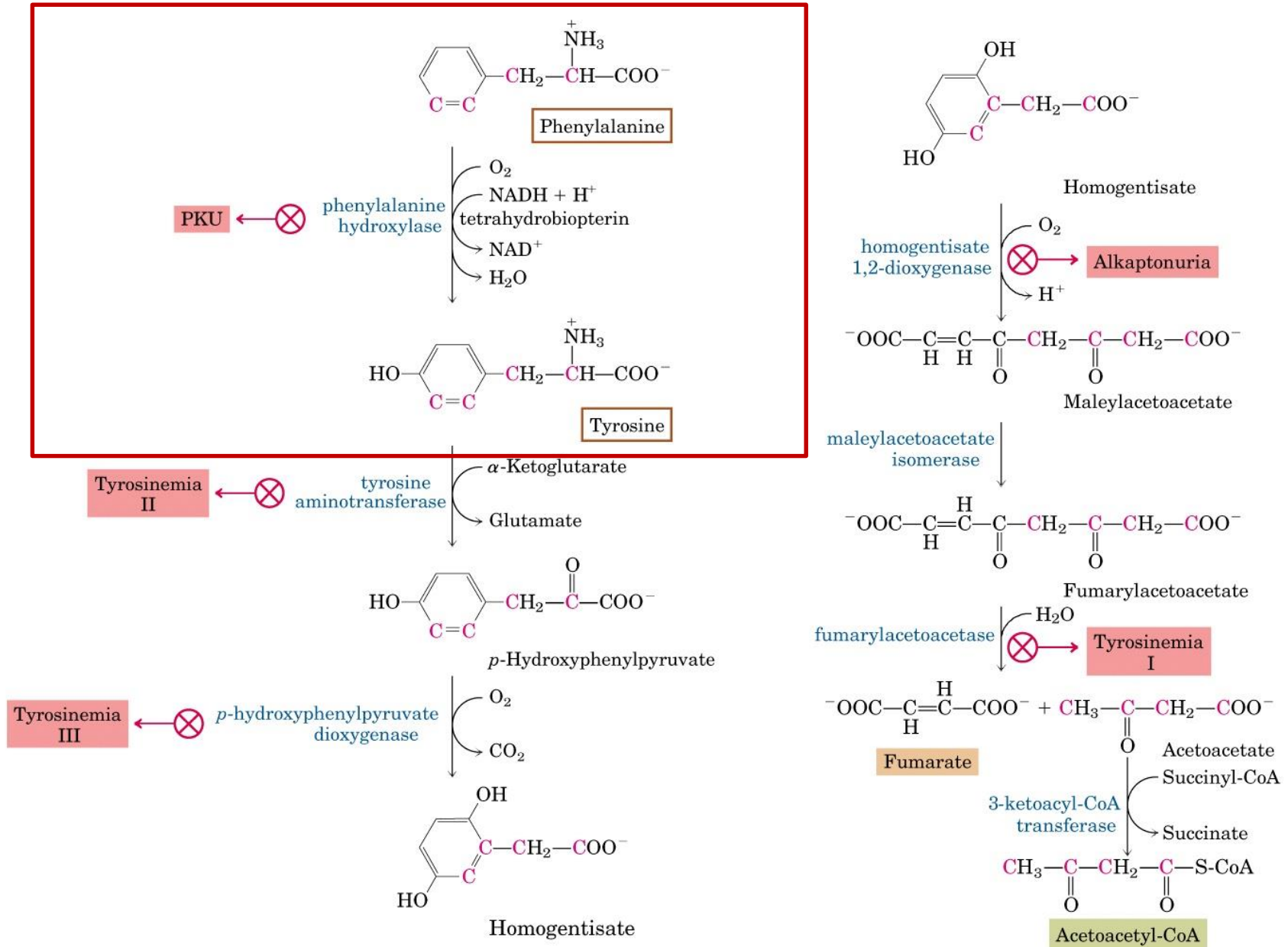
Egészséges ember képes e homogentizát bontásra?

Fenilalanin és tirozin anyagcseréje

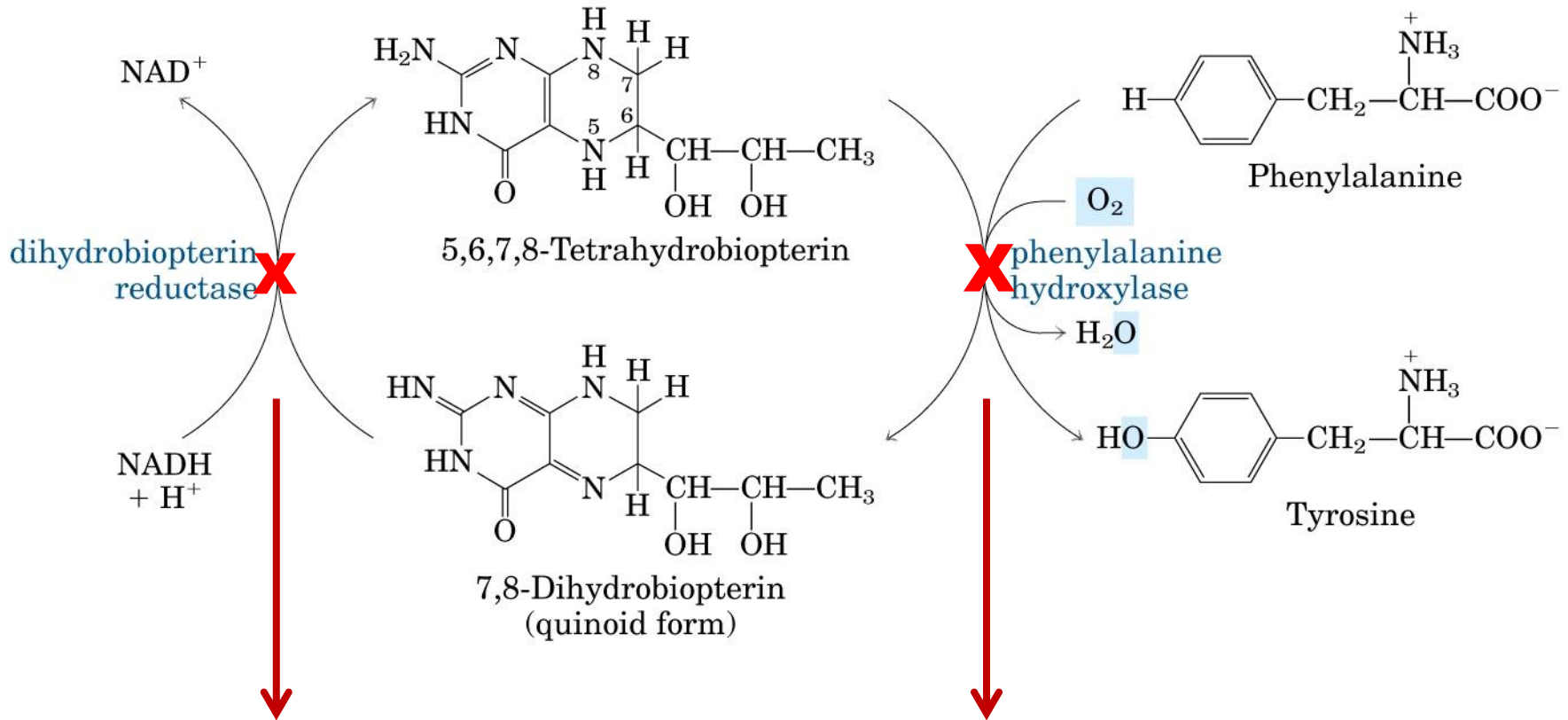
Fenilketonuria-PKU

- Leggyakoribb anyagcserebetegség
- Előfordulása Magyarországon 1/9000
- Autoszomális recesszív
- Fenilalanin-hidroxiláz hiány: klasszikus és kofaktorhiányos forma

- Szűrés: Guthrie-teszt- Csak fenilalanin tartalmú táptalajon szaporodó *Bacillus subtilis*-emelkedett plazma fenilalanin szintet mutatja

Fenilalanin hidroxilációja

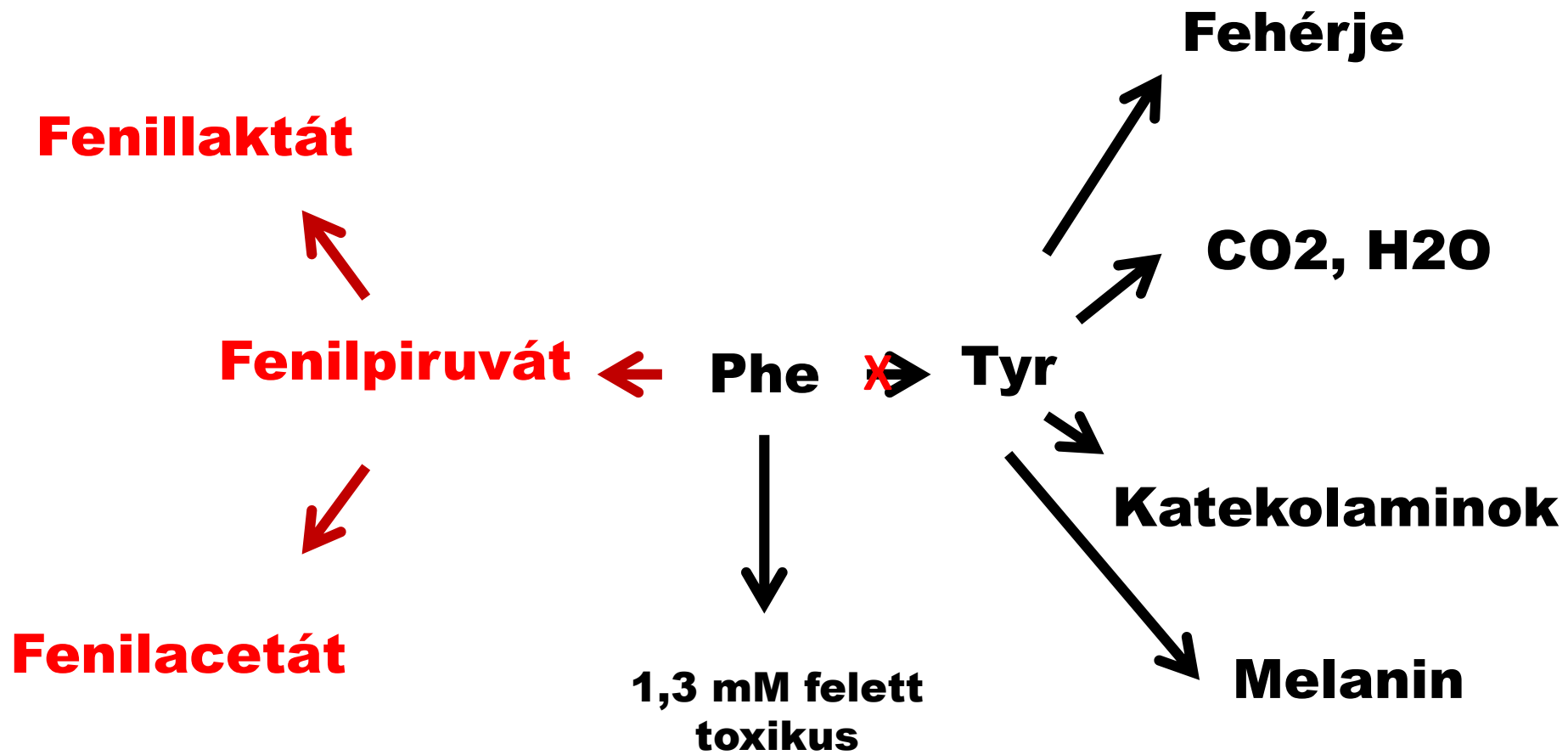
**Kofaktorhiányos
PKU**

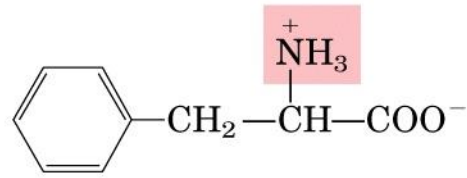
**Klasszikus
PKU**

Tünetek

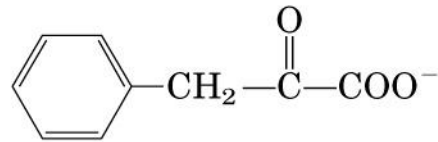
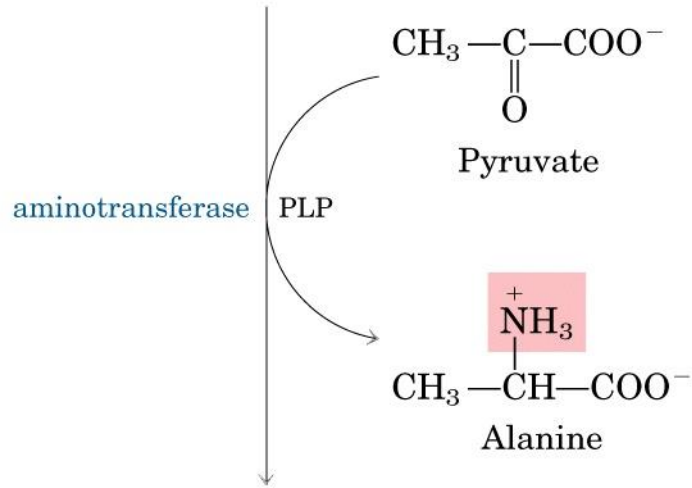
- **Mentális retardáció**
- **Hipertóniás izomzat**
- **Epilepsziás rohamok**
- **Világos bőr, haj**
- **“Egérszagú” vizelet**
- **Magas plazma fenilalanin szint**
- **A kezeletlen beteg az első év végére 50 pontot veszít az IQ-jából**

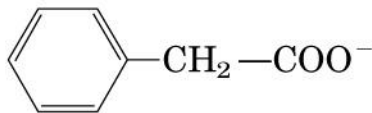
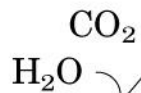

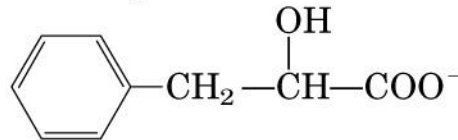
Phenylalanine

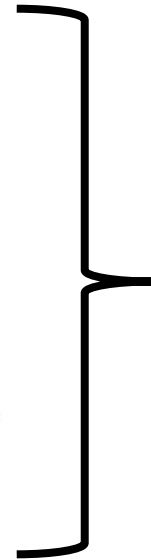
Phenylpyruvate

Phenylacetate

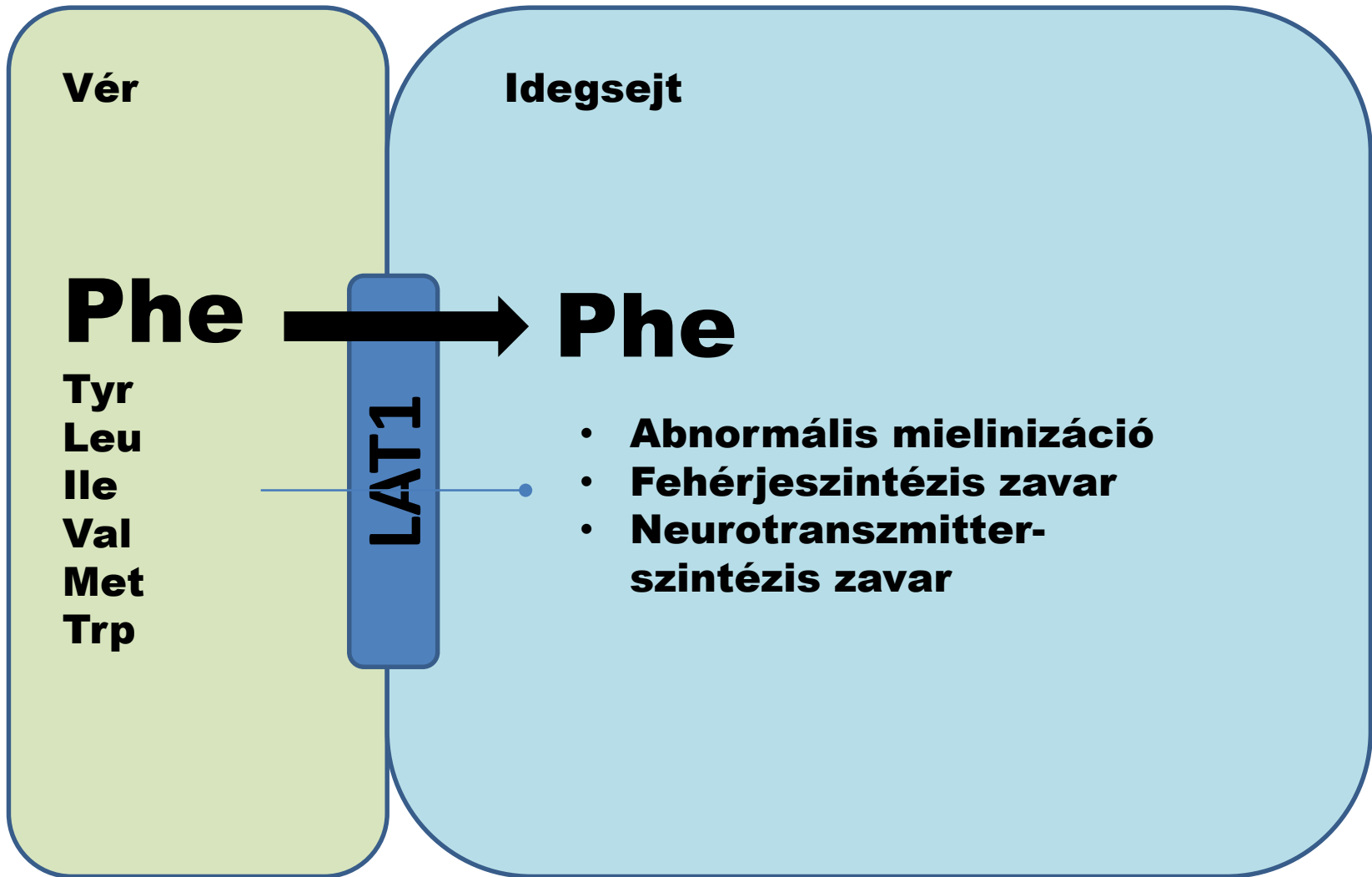

Phenyllactate

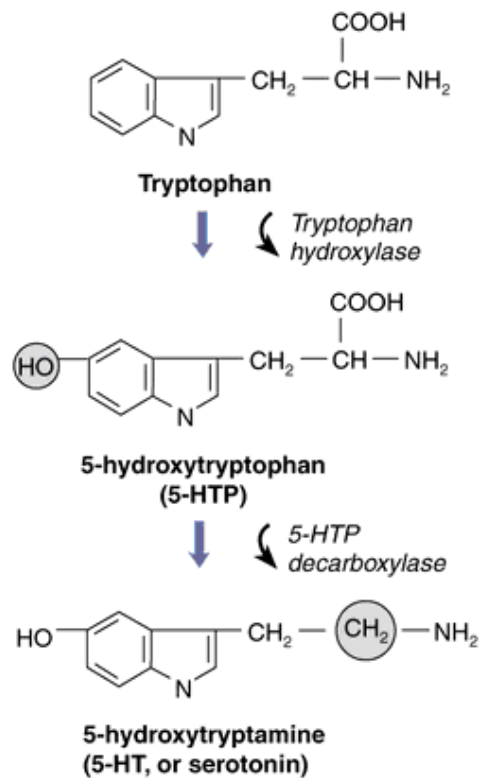
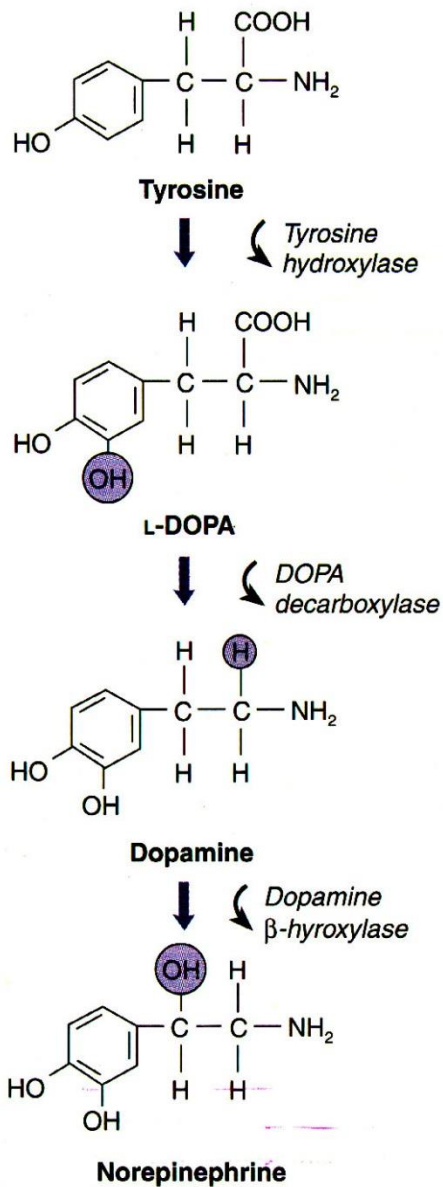
**Vizelet
jellegzetes
szaga**

Miért toxikus a fenilalanin?

LAT1- neutrális aminosav transzporter

Neurotransmitter szintézis

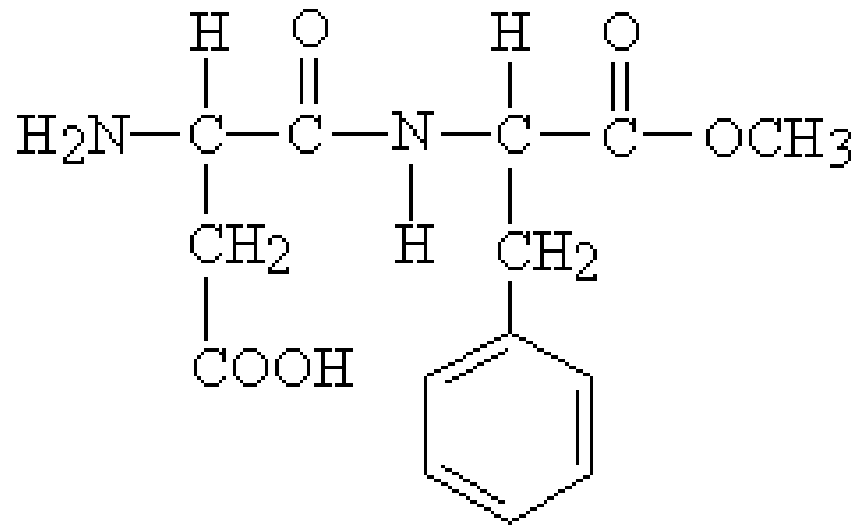

Terápia

- **Élethosszig tartó Phe szegény, Tyr és Trp gazdag diéta**
- **Fenilalanin-ammónia liáz**

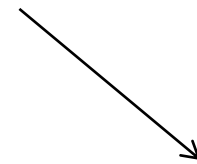
Aspartam (E951)

Aszpartát

Fenilalanin

Metanol

Kofaktor hiányos PKU

Guanosine triphosphate (GTP)

GTP cyclohydrolase 1 (GTPCH)

Dihydroneopterin triphosphate (NH_2P_3)

6-pyruvoyl tetrahydropterin synthase (PTPS)

6-Pyruvoyl-tetrahydropterin (6-PPH₄)

Sepiapterin reductase (SR)

Tetrahydrobiopterin (BH₄)

Dihydropteridin Reductase (DHPR)

Quinonoid Dihydrobiopterin (qBH₂)

Pterin carbinolamine dehydratase (PCD)

Pterin 4a-carbinolamine

Tyrosine

Tyrosine hydroxylase (TH)

L-Dopa

Dopamine

Noradrenalin

Tryptophan

Tryptophan hydroxylase (TPH)

5-OH-Tryptophan

Serotonin

Phenylalanine

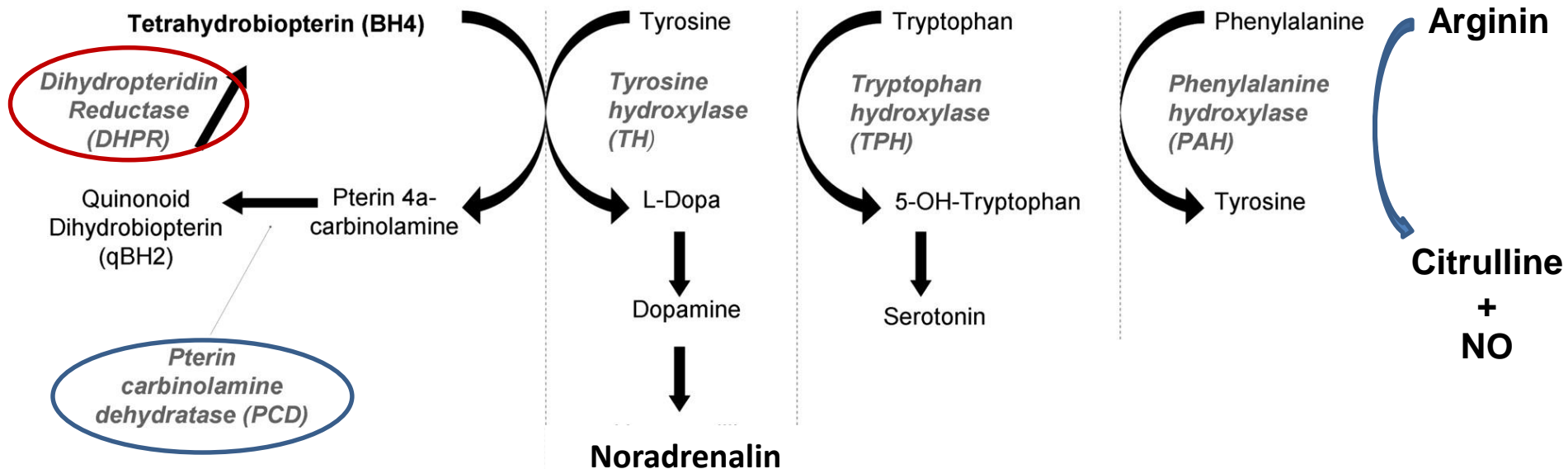
Phenylalanine hydroxylase (PAH)

Tyrosine

Arginin

Citrulline + NO

- **1-2%**
- **DHB-reduktáz hiány**
- **Biopterin szintézis zavara**

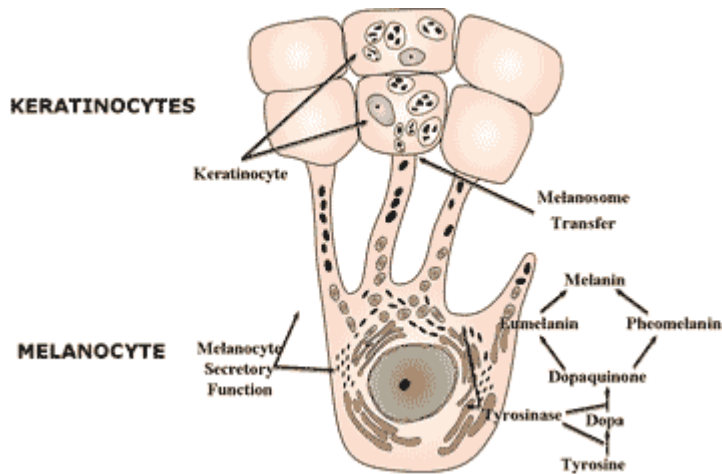
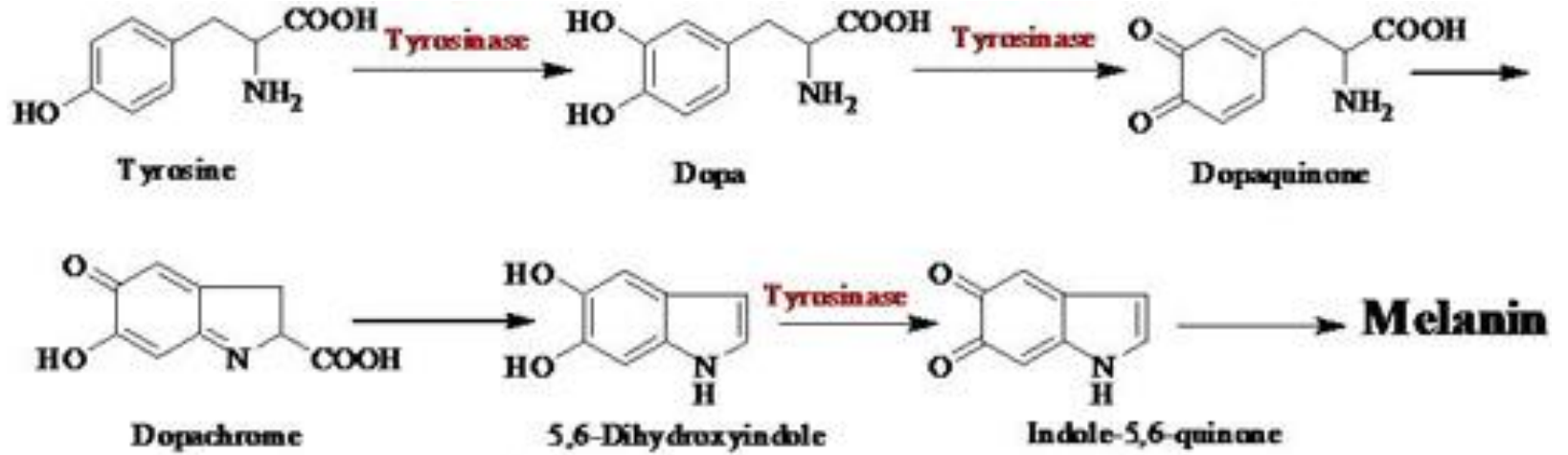

Kofaktor hiányos PKU

- **Diagnózis: THB adásra csökken a plazma Phe szintje és nő a Tyr**
- **Terápia: PKU diéta mellett L-DOPA, 5-OHTrp, THB pótlás**

Albinismus

Albinizmus

- **Fényérzékenység**
- **Látászavar**
- **Bőrrák**

MSUD-Maple syrup urine disease

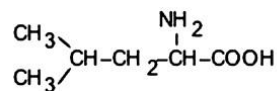
Juharszirup betegség

**Elágazó láncú ketosav dehidrogenáz (BCKD)
hiány**

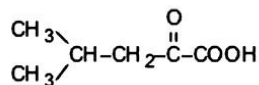
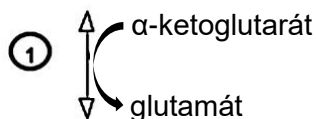
Gyakoriság: 1/200000

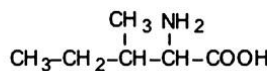
1. Transzaminálás

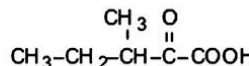
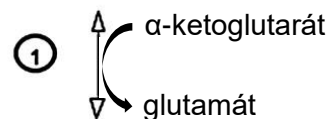
Leucine

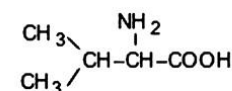
α -ketoisocaproate

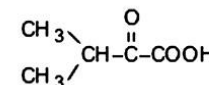
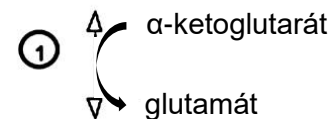
Isoleucine

α -keto- β -methylvalerate

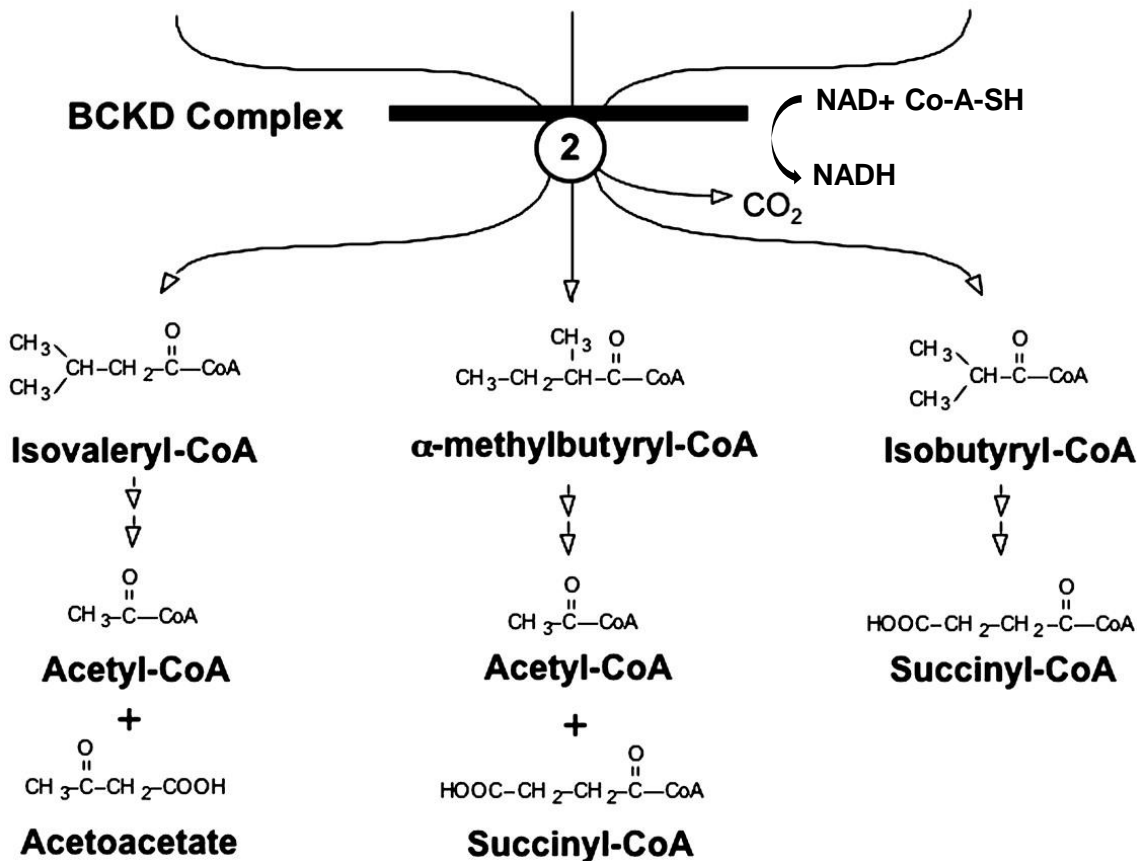
Valine

α -ketoisovalerate

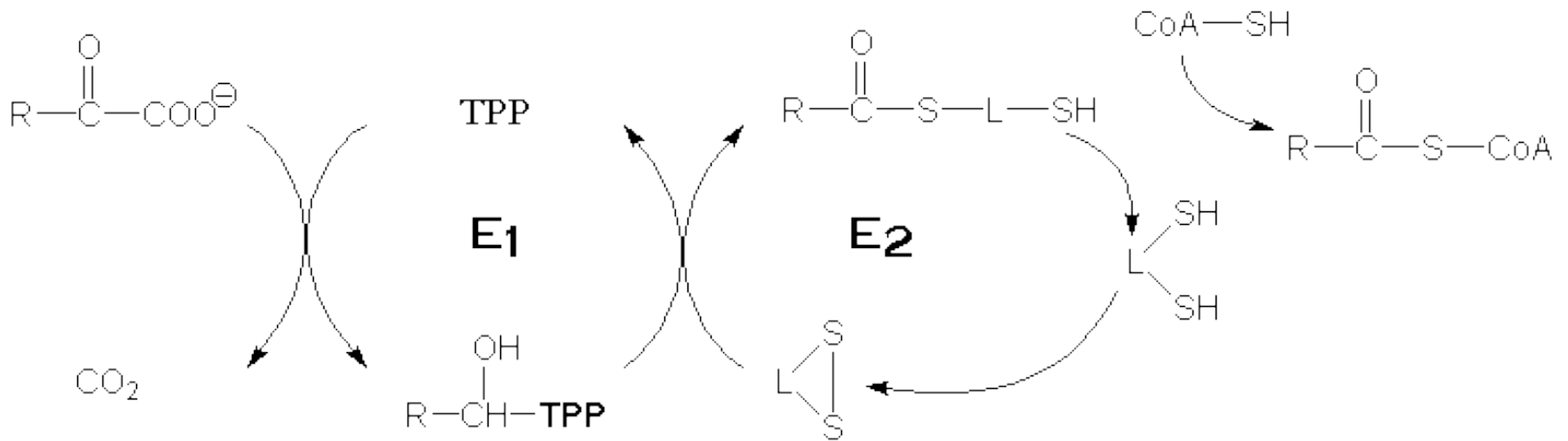
2. Oxidatív dekarboxiláció

BCKD Complex

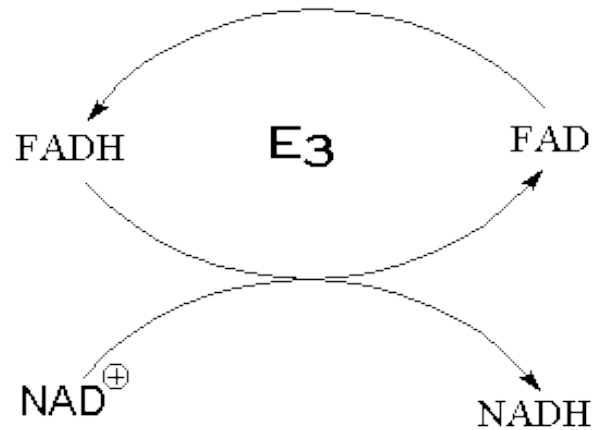
Az oxidatív dekarboxiláció mechanizmusa

E1-ketoacil-dehidrogenáz, TPP

**E2-dihidrolipoil-transzaciláz,
liponsav**

**E3-dihidrolipoil-dehidrogenáz,
FAD**

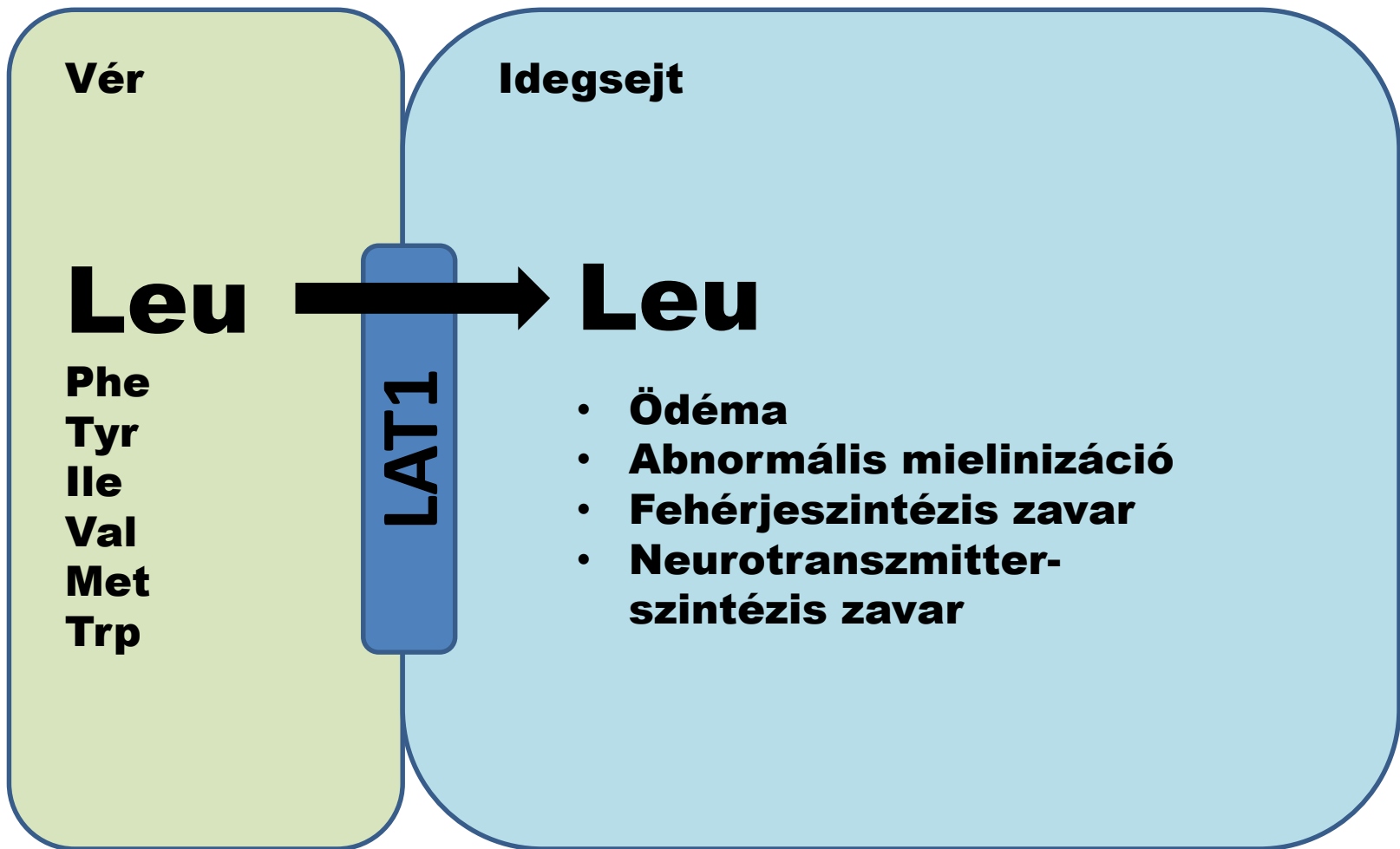

Tünetek

- **Fejlődési visszamaradottság**
- **Ketoacidózis, agyödéma**
- **Görcsök**
- **Jellegzetes szagú vizelet**
- **Magas elágazó aminosav-, elágazó ketosavszint, főleg Leu és ketoizokapronsav**

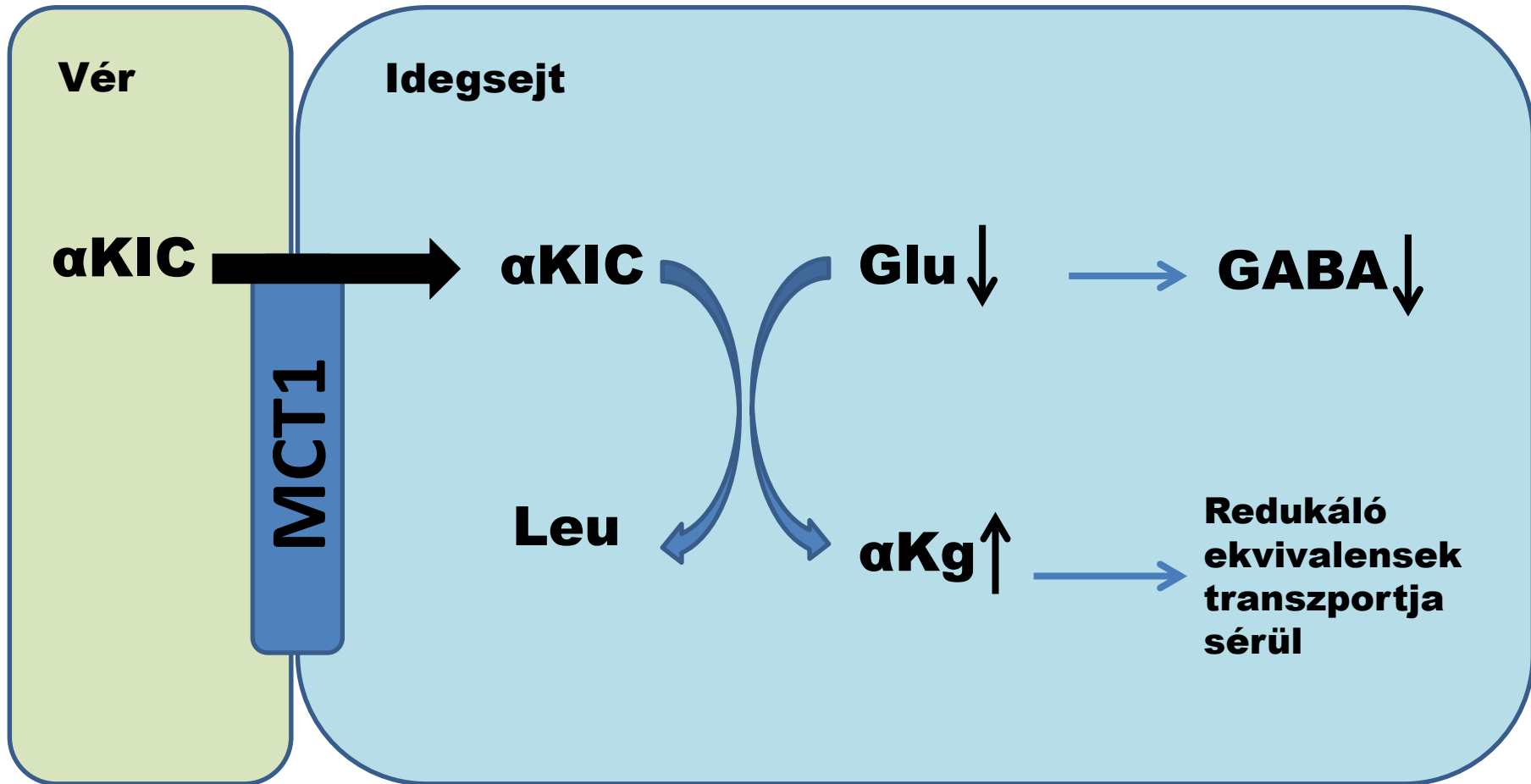
	Dekarboxiláz aktivitás	
Klasszikus	0-2%	Újszülöttkori kezdet
Intermittáló	5-30%	Későbbi kezdet, fertőzés stressz kiváltotta ketoacidózis
Tiamin rezponzív	2-40%	E1 hibás, Tiamin adásra normalizálódik
Dihidrilipoil-dehidrogenáz hiány	0-25%	E3 hibás, Progresszív rosszabbodás, laktátacidózis

Miért toxikus a leucin?

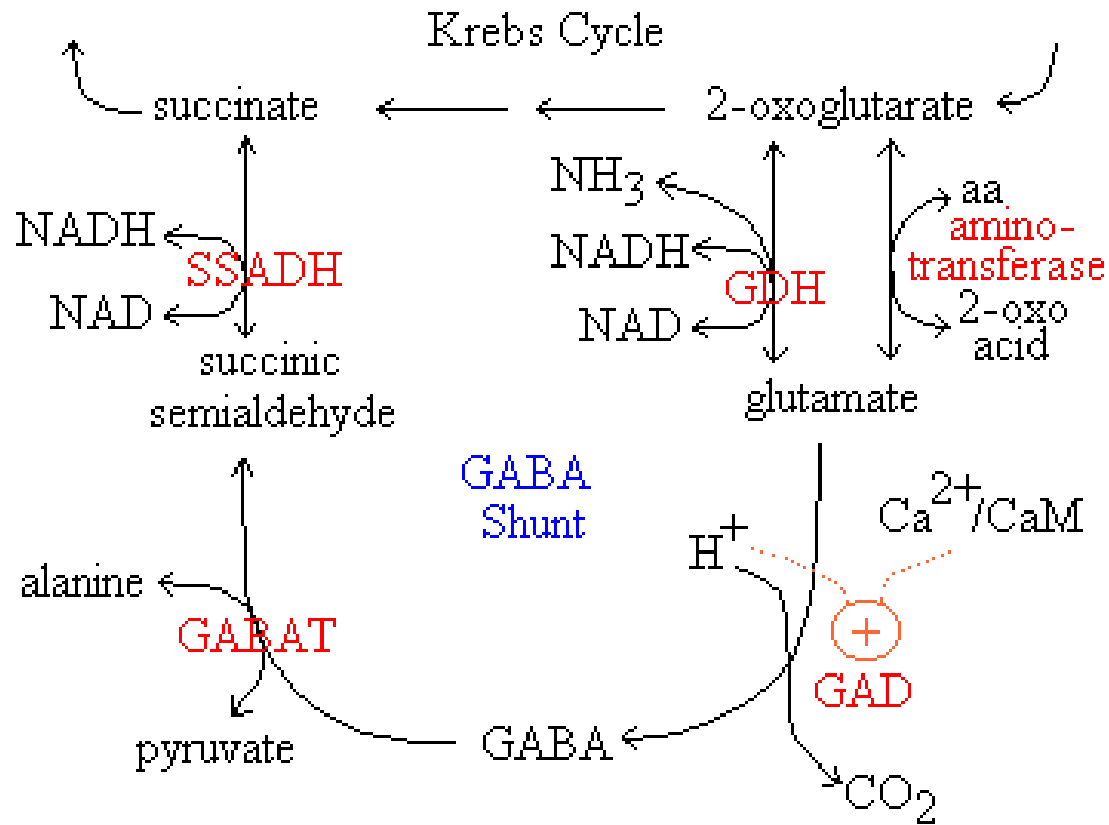
LAT1- neutrális aminosav transzporter

Miért toxikus a ketoizokapronsav?

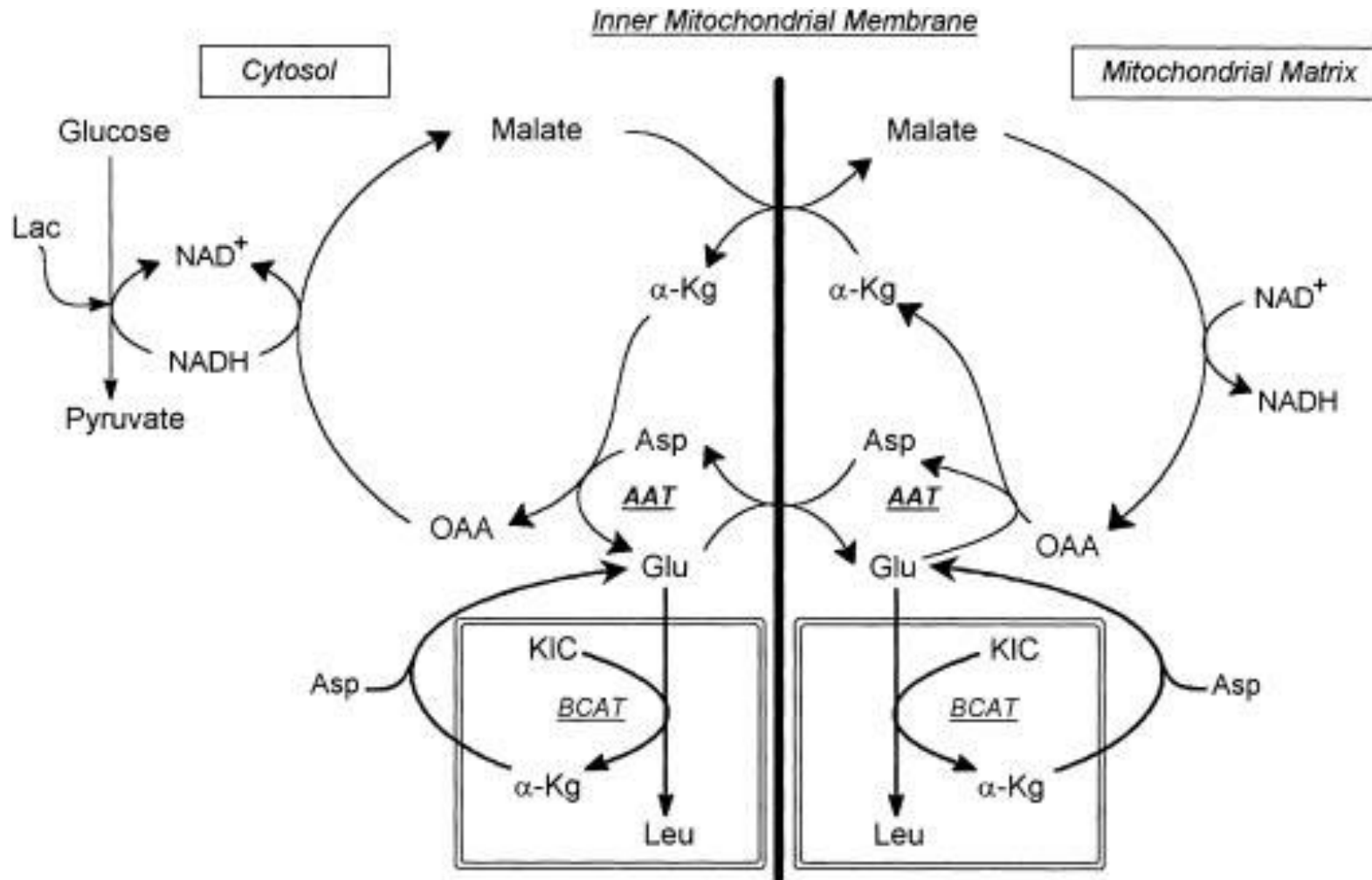

MCT1- monokarboxilát transzporter

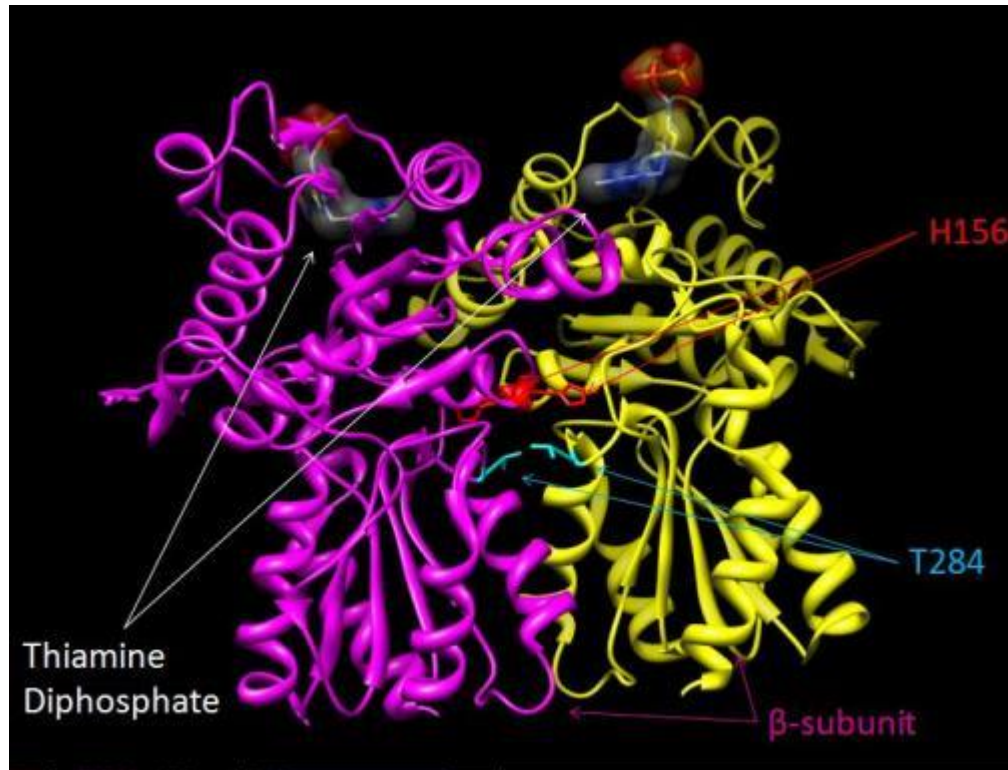
GABA szintézis

Redukáló ekvivalensek transzportja

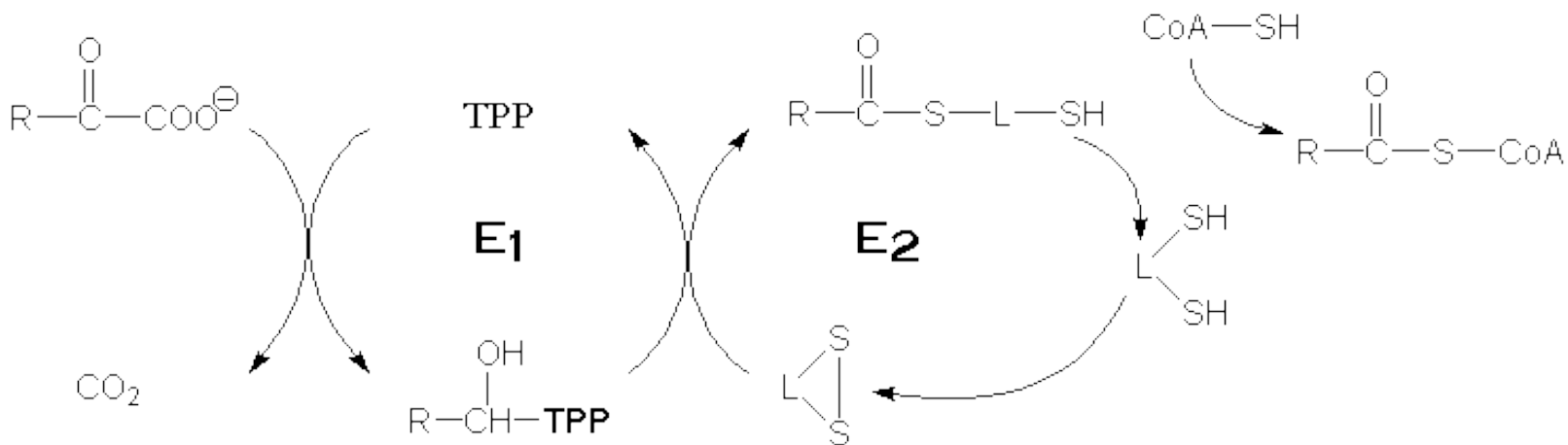

Tiamin rezponzív MSUD

Kofaktor stabilizálja a hibás enzimet!

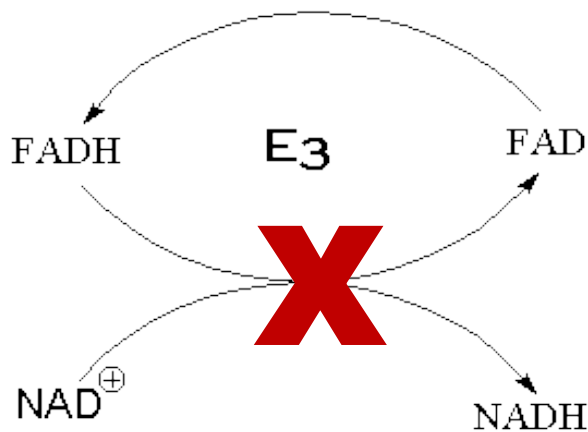
Dihidrolipoil-dehidrogenáz hiány

- 1. Piruvát dehidrogenáz
- 2. α -ketoglutarát dehidrogenáz
- 3. Elágazó láncú ketosav dehidrogenáz

**Tejsavas acidózis,
súlyosabb ketoacidózis**

Terápia

- **Leu, Ile, Val szegény diéta**
- **Krízishelyzetben hemodialízis a toxikus metabolitok eltávolítására**
- **Májtranszplantáció**

Pictures 5A and 5B - Young boy with MSUD

